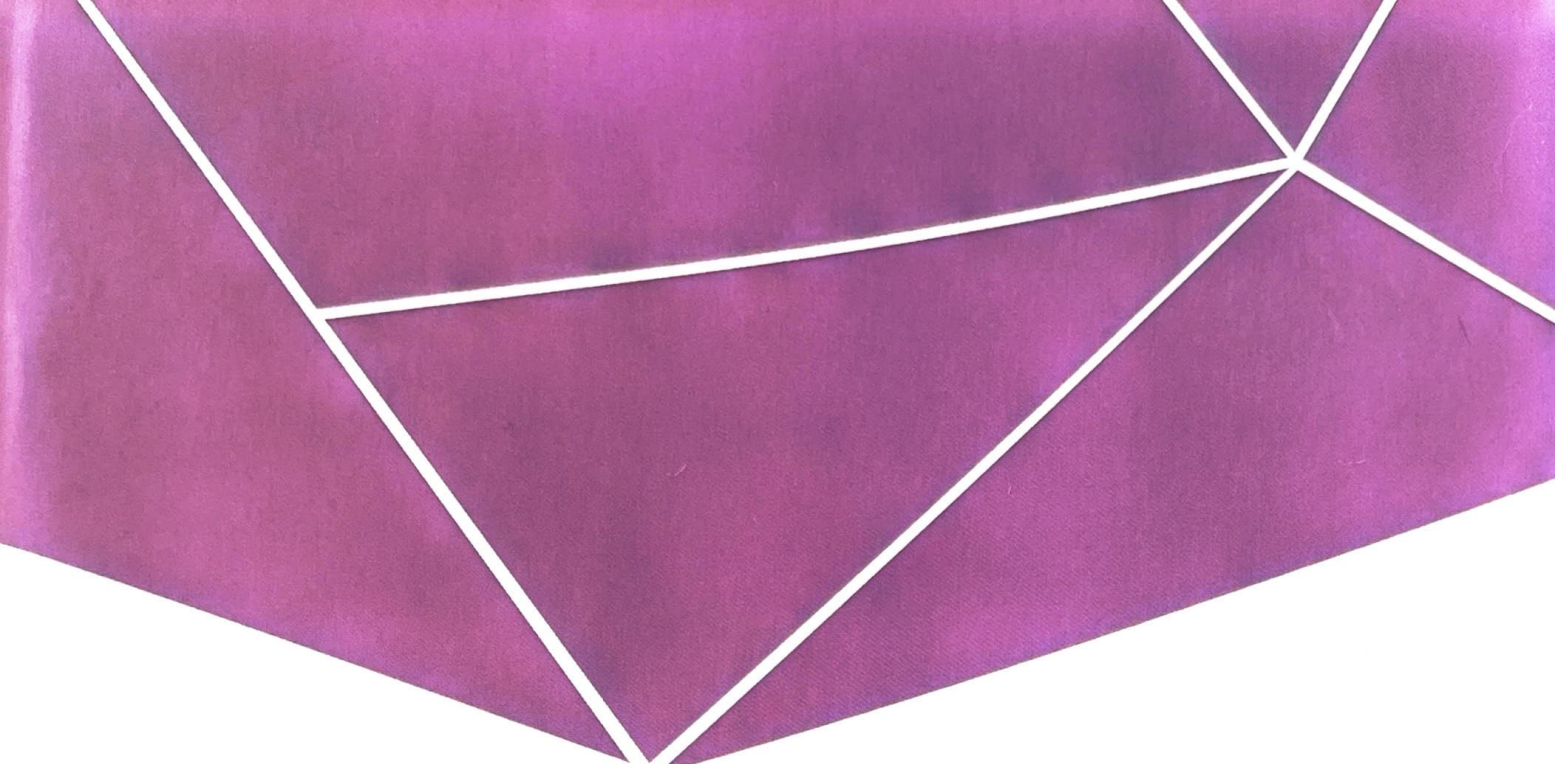
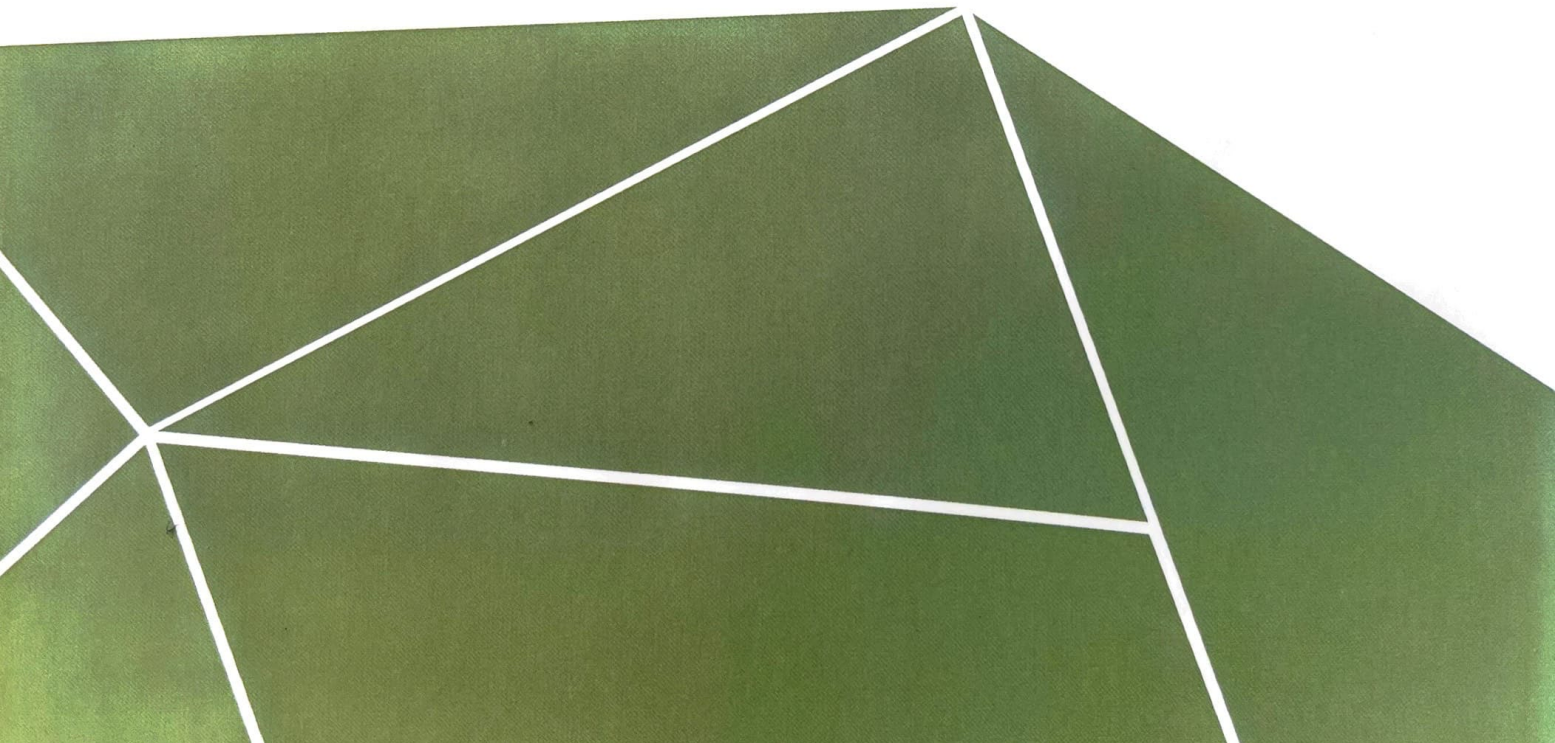

A purple geometric pattern consisting of several triangles and quadrilaterals formed by white lines, located at the top of the page.

**Н. Ж. Апахаев, И. Т. Мусабекова,
И. С. Амреева**

КИБЕРҚЫЛМЫСТЫЛЫҚ

A green geometric pattern consisting of several triangles and quadrilaterals formed by white lines, located at the bottom of the page.

ОҚУ ҚҰРАЛЫ

Н.Ж. Апахаев, И.Т. Мусабекова, И.С. Амреева

КИБЕРҚЫЛМЫСТЫЛЫҚ

Оқу құралы

Алматы 2022

ӘОЖ 343 (075.д)
КБЖ 67.411я73

«Қайнар» Академиясының әдістемелік кеңесінің отырысында қаралды және
мақұлданды.
2021 жылдың 27 желтоқсанындағы № 5/76 Хаттама.

Сын пікір берушілер:
Алмагамбетов П.А.;
Тлеуов Г.Б.

Н.Ж. Апахаев, И.Т. Мусабекова, И.С. Амреева.
Киберқылмыстылық: оқу құралы (дәріс конспектілері)

ISBN 978-601-80854-1-3

Бұл жұмыс киберқылмыстылықтың теориялық аспектілері жалпы түрде
ашатын оқу құралы болып табылады.

Оқу құралы студенттерге, жоғары оқу орындарының оқытушыларына,
құқық қорғау органдарының қызметкерлеріне арналған.

ӘОЖ 343 (075.д)
КБЖ 67.411я73

ISBN 978-601-80854-1-3

МАЗМҰНЫ

Кіріспе.....	4
1 Тақырып. Киберқылмыстылыққа кіріспе.....	5
2 Тақырып. Киберқылмыстылықтың негізгі түрлері.....	13
3 Тақырып. Құқықтық база және адам құқықтары	25
4 Тақырып. Сандық криминалистикаға кіріспе	36
5 Тақырып. Киберқылмыстарды тергеу.....	44
6 Тақырып. Киберқылмыстарды тергеудің және сандық криминалистиканың практикалық аспектілері	57
7 Тақырып. Киберқылмыстылықпен күресу саласындағы халықаралық ынтымақтастық	68
8 Тақырып. Киберқауіпсіздік және киберқылмыстылықтың алдын алу: стратегия, саясат және бағдарламалар.....	80
9 Тақырып. Киберқауіпсіздік және киберқылмыстылықтың алдын алу: практикалық әдістер мен шаралар	87
10 Тақырып. Құпиялылық және деректерді қорғау.	93
11 Тақырып. Кибертехнология арқылы жасалған зияткерлік меншік саласындағы қылмыстар.	99
12 Тақырып. Адамға қарсы киберқылмыстар	105
13 Тақырып. Ұйымдастырылған киберқылмыстылық.....	113
14 Тақырып. Хактивизм, терроризм, тыңшылық, жалған ақпараттық кампаниялар және киберкеңістіктегі соғыстар.....	122
Глоссарий.....	128
Әдебиет.....	143

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ) адамдардың бизнес жүргізу, тауарлар мен қызметтерді сатып алу, ақша жіберу және алу, қарым-қатынас жасау, ақпарат алмасу, бір-бірімен қарым-қатынас жасау, басқалармен қарым-қатынас жасау және дамыту тәсілдерін өзгертті. Бұл өзгерістер, сондай-ақ АКТ-ны үнемі ұлғайып келе жатқан қолдану мен тәуелділік, қылмыскерлер мен басқа шабуылдаушылар АКТ-ға бағытталған және/немесе қылмыс жасау үшін АКТ-ны пайдалана алатын осалдықтарды тудырады. Бұл оқу құралы киберқылмыстылыққа қатысты негізгі ұғымдарға кіріспе береді, киберқылмыстылық деген не екенін түсіндіреді, интернеттің, технологияның және киберқылмыстылықтың даму тенденцияларын, сондай-ақ киберқылмыстарды тергеу мен киберқылмыстылықтың алдын алуға қатысты техникалық, құқықтық, этикалық және операциялық мәселелерді қарастырады. Осы пән бойынша таңдалған оқу әдебиеті негізгі ұғымдарға, негізгі терминдер мен анықтамаларға шолу жасайды, сондай-ақ киберқылмыстылық, онымен байланысты проблемалар мен оның алдын алу шараларына шолу жасайды.

1 Тақырып. Киберқылмыстылыққа кіріспе.

1. Компьютерлік технологиялардың негіздері.

Компьютерлік жүйе жұмыс үстелі немесе ноутбук компьютерлерімен ұсынылуы мүмкін. Бірақ ұялы телефондар, планшеттік компьютерлер және бір-бірімен байланысатын және өзара әрекеттесетін Интернетке қосылған құрылғылар (тұрмыстық техника және смарт сағаттар сияқты) болып табылатын Интернет заттары (IoT) объектілерді, адамдарды, жануарларды және/немесе өсімдіктерді бақылауға, сондай-ақ осы құрылғыларды пайдаланушыларға белгілі бір қызмет көрсету үшін олар туралы ақпарат алмасуға мүмкіндік береді және басқа да көптеген құрылғыларды компьютерлік жүйелер ретінде қарастыруға болады. Компьютерлік жүйенің әртүрлі анықтамалары бар. Мысалы, Еуропа Кеңесінің 2001 жылғы Киберқылмыстылық туралы конвенциясының 1(а) бабында «компьютерлік жүйе» «бір немесе өзара байланысты немесе іргелес құрылғылар тобы, олардың біреуі немесе бірнешеуі бағдарламаға сәйкес әрекет етіп, мәліметтерді автоматтандырылған өндеуді жүзеге асырады». (Конвенцияға енгізілген «компьютерлік жүйе» түсінігіне қатысты нұсқаулармен танысу үшін 2012 жылғы Киберқылмыстылық туралы конвенцияға қатысушылар Комитетінің жарияланатынын қараңыз (Cybercrime Convention Committee, 2012). Сонымен бірге, 2014 жылғы Африка одағының киберқауіпсіздік және жеке деректерді қорғау туралы конвенциясының 1-бабында компьютерлік жүйе «логикалық, арифметикалық функцияларды немесе сақтау функцияларын, соның ішінде деректерді сақтау құралдарын немесе осындай құрылғылармен тікелей байланысты немесе осындай құрылғымен (құрылғылармен) бірге жұмыс істейтін электрондық, магниттік, оптикалық, электрохимиялық немесе басқа да жоғары жылдамдықтағы деректерді өңдеу құрылғысы немесе өзара байланысты немесе біріктірілген құрылғылар тобы» ретінде анықтайды. Компьютерлік жүйелер деректерді өндеуге бейім. 2010 жылғы Ақпараттық технология қылмыстарына қарсы Араб мемлекеттері лигасының конвенциясының 2(3) бабында деректерді «сандар, әріптер, белгілер және т.б. сияқты ақпараттық технологиялар арқылы сақтауға, өндеуге, жасауға және беруге болатын кез келген нәрсе» деп анықтайды.

Басқа терминдер деректерге сілтеме жасау үшін пайдаланылады: Еуропа Кеңесінің Киберқылмыстылық туралы конвенциясының 1(b) тармағында «компьютерлік деректер» («компьютер жүйесінде өндеуге жарамды формадағы фактілердің, ақпараттың немесе тұжырымдамалардың кез келген көрінісі, функцияны орындау үшін компьютерлік жүйе үшін қолайлы бағдарламаны қоса алғанда»;

2014 жылғы Африка одағының киберқауіпсіздік және жеке деректерді қорғау туралы конвенциясында «компьютерленген деректер» термині пайдаланылады, ол Еуропа Кеңесінің 2001 жылғы Киберқылмыстылық туралы конвенциясында («компьютерлік жүйеде өндеуге жарамды пішін кез келген фактілерді, ақпаратты немесе тұжырымдамаларды ұсыну» терминімен бірдей деректер анықтамасына ие);

Crime/Varese/p/book/9780415460743

53. United States v. Ross William Ulbricht, Criminal Complaint, 2013.

/https://caselaw.findlaw.com/us-2nd-circuit/1862572.html

54. Newman, 2018. /https://global.oup.com/academic/product/networks-9780198805090?cc=us&lang=en&#

55. Morgan, 2018. /https://www.jpmmorgan.com/solutions/cib/insights/health-care-conference

56. Alvarez, Hall, and Hyde, 2008 /https://www.jstor.org/stable/41403728

57. McGuire and Dowling, 2013. /https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/246749/horr75-summary.pdf

58. Europol, 2018. /https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/europol-in-brief-2018.

59. Read et al., 2016. /https://agupubs.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/2016WR019993

60. Conrad, Dorn, and Craiger, 2010. /https://commons.erau.edu/publication/999/

61. Casey, Ferraro, and Nguyen, 2009. /https://www.researchgate.net/publication/26819089_Investigation_Delayed_Is_Justice_Denied_Proposals_for_Expediting_Forensic_Examinations_of_Digital_Evidence.

62. Tcherni et al., 2016. /https://www.researchgate.net/publication/305630752_Reasons_for_Gaps_in_Crime_Reporting_The_Case_of_White-Collar_Criminals_Investigated_by_Private_Fraud_Examiners_in_Norway

63. Smeets, 2018. /https://econpapers.repec.org/paper/zbwwtowps/ersd201803.htm

64. Kallender and Hughes, 2017. /https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01402390.2016.1233493

65. Brenner and Koops, 2004. /https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=786507

66. Frischmann, 2003. /https://lawcommons.luc.edu/lucj/vol35/iss1/8/

67. Kerr, 2003, /https://www.unodc.org/e4j/data/university_uni/the_problem_of_perspective_in_internet_law.html?lng=en

68. Report of the Working Group on Internet Governance. Château de Bossey. June 2005. (WGIG, 2005). /https://www.wgig.org/docs/WGIGREPORT.pdf

69. Enisa 2014. https://www.enisa.europa.eu/publications/algorithms-key-size-and-parameters-report-2014

70. Enisa 2017. /https://www.enisa.europa.eu/publications/enisa-threat-landscape-report-2017

71. NIST 2012. /https://csrc.nist.gov/News/2012/NIST-Special-Publication-800-30-Revision-1

72. NIST 2018. /https://www.nist.gov/news-events/news/2018/04/nist-releases-version-11-its-popular-cybersecurity-framework

73. Leukfeldt et al., 2017. /https://www.researchgate.net/publication/320323730_The_Use_of_Online_Crime_Markets_by_Cybercriminal_Networks_A_View_From_Within

74. Leukfeldt, Lavorgna, and Kleemans, 2017.

/https://www.researchgate.net/publication/309960777_Organised_Cybercrime_or_Financial_Cybercrime_as_Organised_Crime
75. Arsovska, 2011. /https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/00943061103917641
76. Whiteman, 2012. /https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14780887.2015.1008913

Баспаға 04.07.2022 ж. қол қойылды. Формат 60x84 1/16.
Офсеттік қағаз. Шартты баспа парақтары 9,25. Таралымы 500 дана.
№3880 Тапсырыс. "ЛЕМ Баспасы" ЖШС-те басылды
050008, Алматы қ., Әуезов к-сі, 82 Мыңбаев көшесінің қиылысы,
тел./факс 375-51-33.